

ΟΜΙΛΙΑ ΝΙΚΟΥ ΚΟΣΗ ΣΤΟ ΠΑΛΑΙΧΩΡΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΗΡΩΑ ΤΗΣ ΕΟΚΑ ΚΥΡΙΑΚΟ ΜΑΤΣΗ

Αν η ζωή μετριέται περισσότερο με την ένταση παρά με τη διάρκεια, τότε αυτός που μνημονεύεται και τιμάται σήμερα ευτύχησε να έχει μακρά, ευρεία και πληθωρική ζωή. Γιατί ο Κυριάκος Μάτσης, στη μικρή διάρκεια των τριανταδύο χρόνων, πρόλαβε να βιώσει τη συγκλονιστική ένταση μιας πεπληρωμένης ζωής και αξιώθηκε να ανακεφαλαιώσει με τον εκούσιο θάνατο του, όσα μεγάλα και ωραία και υψηλά εκόσμησαν την πορεία του μέσα στον κόσμο.

Ο Κυριάκος Μάτσης επέλεξε ν' αγωνισθεί και ν' αγιάσει μέσα στον κόσμο για τον κόσμο, μέσα στο πλήθος για το σύνολο, μέσα στους ανθρώπους για τον άνθρωπο.

Υποδέχθηκε τις δυσκολίες, αντιμετώπισε τις προκλήσεις και αναμετρήθηκε με τους πολιορκούντας τη ζωή πειρασμούς, με τη γαλήνη, το σθένος, την υπομονή, την αξιοπρέπεια και προπαντός με την πίστη του άνωθεν εντεταλμένου για επιτέλεση ύψιστης αποστολής. Διήλθεν δια πυρός και ύδατος και εξήχθη εις ηθικήν αναψυχήν. Δοκιμάστηκε και άντεξε. Εξετάσθηκε και αρίστευσε. Εζυγίσθη, εμετρήθη και ευρέθη πλήρης. Στράγγισε την ψυχή του επιζητώντας και θηρεύοντας την ηθική τελειότητα. Εμαρτύρησε για την πίστη του, σ' ένα κόσμο καλύτερο και ευτυχέστερο.

Και τελικά αυτοπροαιρέτως θυσιάστηκε στον ιερό βωμό των πιο όμορφων και αληθινών αρχών και ιδεωδών της ζωής. Για τον Κυριάκο Μάτση, ο θάνατος ήταν η θεία κορύφωση των παθών και του πάθους του, η ευαγγελική σύνοψη των φρονημάτων και των οραματισμών του, το αναπόφευκτο και άριστο τέλος μιας δραματικής πορείας προς την τελείωση και την πληρότητα. Ο Κυριάκος Μάτσης λόγους και έργους αναδείχθη και θα παραμένει ένας ήρωας άγιος, ένας άγιος ήρωας, που η σεπτή εικόνα του θα βρίσκεται παντοτινά στο εθνικό εικονοστάσιο μας, για να την προσκυνούμε και να ζητούμε συγχώρεση για όσες ολέθριες αμαρτίες διεπράξαμε, αδικώντας τη θυσία του και διαψεύδοντας τα όνειρα του.

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 1958, ο Κυριάκος Μάτσης, αναπολώντας τη γλυκιά ζεστασιά του πατρικού σπιτιού και την ίδια ώρα βιώνοντας ψυχή τε και σώματι το υπέρτατο προς την πατρίδα χρέος, έγραφε στους αγαπημένους γονείς του, από κάποιο υγρό και σκοτεινό κρησφύγετο στα βουνά της αγωνιζόμενης Κύπρου.

“Αν ο καλός Θεός μας επιφυλάσει την λαμπράν τύχην να δώσωμεν την ζωήν μας για την πατρίδα, τότε η χαρά σας πρέπει να είναι απέραντη. Δεν ξέρω αν μπορεί να ονειρευτεί ένας άνθρωπος καλύτερη τύχη από αυτή. Και δεν μπορώ να σκεφθώ γονείς, που να είναι πιο περήφανοι, παρά για τα παιδιά τους που έπεσαν για την πατρίδα”.

Έντεκα μήνες μετά την επιστολή αυτή, στις 19 Νοεμβρίου 1958, το ακμαίο σώμα του Κυριάκου Μάτση, σκήνωμα και ενδιαίτημα μιας αγνής και γενναίας ελληνικής ψυχής, κομματιαζόταν από τα θανατηφόρα θραύσματα των χειροβομβίδων που έριξαν στο κρησφύγετο του οι Άγγλοι στρατιώτες. Στα τριανταδύο του χρόνια, ο ωραίος βλαστός της ορεινής γης του Παλαιχωριού είχε την καλύτερη τύχη που ονειρεύτηκε για τον εαυτό του, την παραμονή της τελευταίας πρωτοχρονιάς της ζωής του. Και οι απλοί και ταπεινοί γονείς του αξιώθηκαν της ύψιστης περηφάνειας που κληροδότησε σ' αυτούς ο ήρωας γιος τους. Και από τότε πέρασαν σαρανταεννέα χρόνια.

Και στα σαρανταεννέα χρόνια πολλά δεινά και ενάντια και τραγικά απαριθμούνται. Ο αγώνας του Κυριάκου Μάτση, ο αγώνας της Κύπρου δεν είχε το ποθητό αποτέλεσμα. Οι γονείς του αξέχαστου ήρωα, ο βρακοφόρος Χριστοφής κι η μαντιλοφορούσα Κυριακού, έχουν ήδη αναχωρήσει από την επίγεια ζωή, για να συναντήσουν στα ουράνια δώματα το λαμπρό παλληκάρι τους που προηγήθηκε.

Στο Δίκωμο, εκεί που έλαμψε η ελληνική αρετή του Κυριάκου Μάτση, εκεί που ο Κυριάκος Μάτσης ανέβηκε τα σκαλοπάτια του ουρανού, εκεί που θυσιάστηκε ο περήφανος αετός των Κυπριακών ορέων, σεργιανούν σήμερα οι ορδές του τουρκικού Αττίλα και τα άτακτα σμήνη των Τούρκων εποίκων.

Η Κύπρος δεν είναι τώρα εκείνη η χώρα που οραματίστηκε ο Κυριάκος Μάτσης. Μια απέραντη έκταση καημού και οδύνης είναι τώρα η γη που γέννησε το γενναίο παλληκάρι, η γη που έγραψε και υπέγραψε το ηρωικό έπος του '55-59, αυτή η βασανισμένη γη του πικραμένου νησιού μας που τη βαραίνουν και την οργώνουν τριάντα αιώνες ελληνικής ιστορίας.

Και μέσα στην αποπνιχτική ομίχλη του σημερινού δύσκολου και εναγώνιου καιρού μας, ο Κυριάκος Μάτσης πλανάται σαν ζωντανή και ακοίμητη μνήμη ενός αδικαίωτου Έλληνα, σαν αξεθώριαστη και δακρυρροούσα εικόνα ενός αδικημένου δίκαιου.

Στα πέντε χρόνια των σπουδών στη Γεωπονική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, από το 1946 ως το 1952, οι οδοί Ανδριανούπόλεως, Σωκράτους και Αμαλίας θα στεγάζουν μια φλεγόμενη βάτο από κάποιο ορεινό χωριό της ελληνικής Κύπρου και θα γίνονται ορμητήρια ενός ωραίου εφήβου που ανοίγει τα φτερά του για υψηλά πετάγματα και την καρδιά του για μεγάλες συγκινήσεις.

Στη Θεσσαλονίκη ο Κυριάκος Μάτσης θα σπουδάζει, θα στοχάζεται, θα ερωτεύεται, θα γράφει, θα αναζητεί, θα συζητεί, θα εκδηλώνεται, θα κινητοποιείται και θα ανακινεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα το Κυπριακό πρόβλημα σαν θέμα σεβασμού της ανθρώπινης

αξιοπρέπειας και αποκατάστασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ο Θεός, η Γη, η Κύπρος, η Ελλάδα, ο Άνθρωπος, η Αλήθεια, η Ομορφιά, η Ελευθερία στάθηκαν οι βωμοί της λατρείας και τα άγια βήματα της ψυχής του Κυριάκου Μάτση.

“Ποιος τάχα να ’ναι ο Θεός – διερωτάται ο ταπεινός Μάτσης – και τι να εκπροσωπεί; Πνεύμα ο Θεός. Κι αυτό το πνεύμα δεν μπορεί να είναι τίποτε άλλο από το πνεύμα του καλού, το πνεύμα του δικαίου, του αληθινού, που γεννά τα έργα τα μεγάλα, τους στοχασμούς τους ξεχωριστούς, τις θυσίες για το σύνολο”.

Οι ιδέες του, οι σκέψεις του και οι οραματισμοί του, όσο υψηλοί κι αν ήταν, όσο απόμακροι κι αν ήταν, όσα ρομαντικά στοιχεία κι αν περιείχαν, δεν ήταν κατά κανόνα αφηρημένα και απρόσιτα σχήματα, άβατοι χώροι και μεταφυσικά άλματα στο χώρο της ουτοπίας. Ο ιδεολόγος, ο οραματιστής, ο ποιητής Μάτσης ήταν ταυτόχρονα και παράλληλα προσγειωμένος και ρεαλιστής, άνθρωπος της δράσης και της έμπρακτης προσφοράς, με έντονη πολιτική και κοινωνική συνείδηση, με καθαρή σκέψη και ματιά, με κρίση και οξυδέρκεια. Κρατούμενος και βασανιζόμενος, συζητά με του δεσμώτες και βασανιστές του την ουσία και προοπτική του Κυπριακού, το Μακεδονικό, το γενικότερο θέμα των Βαλκανίων.

Εντυπωσιάσει με τις σκέψεις, τις θέσεις και απόψεις του, με την κριτική και τις αναλύσεις του, με το προβάδισμα και τη διορατικότητά του. Αυτός που γεννήθηκε σε μια φτωχική καλύβα ενός χωριού, αυτός ο αριστοκράτης του πνεύματος, η χαρισματική προσωπικότητα, η προσωποποιημένη ευγένεια και μεγαλοψυχία, αυτό ο γλυκός Κυριάκος Μάτσης.

“Σαν έτοιμος από καιρό, σαν θαρραλέος”, ο Κυριάκος Μάτσης θα στρατευθεί από τους πρώτους στον υπέροχο εκείνο αγώνα της ΕΟΚΑ του '55 – '59. Σ' αυτό τον αγώνα, που απεκάλυψε το αληθινό πρόσωπο της Κύπρου, που επαναβεβαίωσε την ελληνική ιστορική ταυτότητα

του νησιού, που ανέστησε κι επανέλαβε μεγαλεία και δόξες της φυλής μας, που ήταν και θα παραμένει ένα λαμπρό παράσημο κρεμασμένο στα βασανισμένα στήθη του Έθνους.

Σ' αυτό τον ιερό αγώνα, ο Κυριάκος Μάτσης θα είναι ένας φωτισμένος ηγέτης, μια αναγνωρισμένη χαρισματική φυσιογνωμία, που εμπυχώνει, συνεγείρει, αεικινείται, δρασκελά βουνά και κάμπους, οργανώνει και μάχεται. Το όραμα της ελευθερίας της Κύπρου πληρεί και συνεπαίρνει το σεμνό αγωνιστή, δίνει ουσία και νόημα στη ζωή του, ανοίγει το δρόμο για τη δόξα και το μεγαλείο του. Τώρα είναι η ώρα για το Μάτση να μεταφράσει σε έργα τους λόγους του, να δικαιώσει το Ημερολόγιό του, να υλοποιήσει τους λυρικούς

στίχους του, να συμφωνήσει με τον Αθηναίο Δημοσθένη στη ρήση του ότι “αν λείψουν οι πράξεις, όλα τα λόγια φαίνονται κούφια και μάταια”.

Στις 6 Ιανουαρίου 1956, ο Κυριάκος Μάτσης συλλαμβάνεται και οδηγείται στα φρικτά κρατητήρια της Ομορφίτας. Σ’ αυτά τα κρατητήρια θ’ αρχίσει το φοβερό μαρτύριό του, αλλά και θα λάμψει η μεγαλοσύνη του. Ο ευαίσθητος αγωνιστής, αυτός που κατά το Σολωμό “συχνά τα στήθια εκούρασε, ποτέ την καλοσύνη”, ο ζηλωτής του φωτός, της αλήθειας και της τελειότητας, θα κτυπιέται βάνουσα από τους κτηνώδεις βασανιστές του, θα ουρλιάζει από τον πόνο, θα παθαίνει συνεχείς σπασμούς από τα

αλλεπάλληλα ηλεκτροσόκ, θα υφίσταται καρτερικά για ολόκληρες νύχτες και μέρες το πιο μεγάλο μαρτύριο, αυτό της αυπνίας, θα εξυβρίζεται χυδαιότατα, θα ποδοπατείται και θα απολακτίζεται σαν ανθρώπινο ράκος. Έτσι αιμόφυρτος και μωλωπισμένος, με τον πόνο να διαπερνά ολόκληρο το σώμα του, θα λιποθυμά και θα συνεφέρνεται, θα πέφτει κάτω και θα σηκώνεται, θα τον ξαναχτυπούν και θα ορθώνεται και θα προκαλεί τους βασανιστές του:

“Είμαι ο Κυριάκος Μάτσης”, τους είπε. “Με συλλάβατε, είμαι εδώ σαν ηγετικό μέλος της Οργάνωσης, έχω δώσει τον εαυτό μου για την ελευθερία της πατρίδας μου μετά το Δεύτερο

Παγκόσμιο Πόλεμο, στον οποίο πολεμούσαμε μαζί εναντίον του ναζισμού. Και θα το θεωρούσα μεγάλο εξευτελισμό, μετά την άρνησή σας να ελευθερώσετε την Κύπρο αν δεν ανήκα στην απελευθερωτική προσπάθεια που διεξάγεται. Εάν εσείς ήσασταν στη θέση μου, τι θα κάνατε; Απαντήστε, αν είστε αξιοπρεπείς άνθρωποι κι αν σέβεστε τη χώρα και την ιστορία σας. Εγώ σέβομαι αυτά τα πράγματα, είμαι αυτός που είμαι, και θα αγωνισθώ, όσο μπορώ για την απελευθέρωση της Κύπρου”.

Δεν σχολιάζονται αυτά τα λόγια κι αυτή η στάση του Κυριάκου Μάτση, για να μην μειωθεί το κάλλος, το ήθος, το σθένος και η συγκίνησή τους.

Όπως ασχολίαστη μένει η ελληνική, αξιοπρεπής, υπέροχη απάντησή του στον ίδιο τον Άγγλο Κυβερνήτη της Κύπρου Τζων Χάρντιγκ, όταν ο τελευταίος ήρθε στις φυλακές για να ζητήσει από το Μάτση να αποκαλύψει το μέρος που κρυβόταν ο Αρχηγός του αγώνα Διγενής. Σε αντάλλαγμα, ο σκληρός Στρατάρχης πρόσφερε στον Κυριάκο Μάτση το κολοσσιαίο ποσό του μισού εκατομμυρίου λιρών και ασφαλή φυγάδευση στο εξωτερικό. Ιστορική υπήρξε η αντίδραση και η απάντηση του Κυριάκου. Σηκώθηκε από την καρέκλα που καθόταν, χτύπησε τη γροθιά του στο τραπέζι μπροστά στον Κυβερνήτη και φώναξε:

“Λυπούμαι, γιατί δεν έχετε αντιληφθεί με ποιον συνομιλείτε. Πρέπει να ξέρετε ότι εμείς 'ου περί χρημάτων τον αγώνα ποιούμεθα, αλλά περί αρετής’”. Και ανοίγοντας την πόρτα έφυγε και μπήκε ξανά στο κελί του. Σαν ωραίος Έλληνας, σε μια ωραία στιγμή της ιστορίας.

Στις 19 Νοεμβρίου 1958 περικυκλωμένος στο προδομένο κρησφύγετό του και αρνούμενος να παραδοθεί, θα βροντοφωνάξει: “Αν θα βγω, θα βγω πυροβολώντας”.

Σ' αυτή την ύστατη στιγμή της ζωής του, ο Κυριάκος Μάτσης θα θυμόταν αυτό που έλεγε και έγραφε:

“Εκλεξε όσον ημπορείς τον τρόπο του θανάτου σου ένας ωραίος θάνατος είναι συνήθως η ευγενεστέρα πράξις της ζωής”. Θα θυμόταν αυτά τα λόγια, χωρίς ίσως να γνώριζε ότι επαναλάμβανε, ύστερα από τόσους αιώνες, τη ρήση του Σπαρτιάτη Λυκούργου: “Αιρετώτερον είναι τον καλόν θάνατον αντί του αισχρού βίου”.

Μόνος, τη φθινοπωρινή εκείνη μέρα του Νοέμβρη, στο κρησφύγετό του ο Κυριάκος Μάτσης, μόνος, αφού πρόλαβε να διατάξει τους δύο συντρόφους του να βγουν, δεν καθυστέρησε ν’ αποφασίσει ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο. “Ο τέλειος άνθρωπος, ο πανάριστος”, έγραφε ο Ησίοδος, “είναι αυτός που μόνος του πάντα, όταν το σκεφθεί θα καταλάβει ποιο θα’ ναι το καλύτερο.

Το καλύτερο το είχε ήδη από χρόνια σκεφθεί. Κι όταν ήρθε η ώρα, μόνος με το Θεό του, έπραξε το καλύτερο. Θυσιάστηκε.

Δεν ξέρω αν είναι ασέβεια να αξιολογούνται και να ιεραρχούνται οι ήρωες, οι πεσόντες υπέρ πίστεως και πατρίδος. Ξέρω μονάχα πως για μερικούς ενυπάρχει στη ζωή και στη δράση τους μια ιδιαίτερη διάσταση και στον τρόπο του θανάτου τους ένα ξεχωριστό μεγαλείο. Ένα δραματικό μεγαλείο που συγκλονίζει, όταν κάποιος καλείται να αποφασίσει σε λίγα λεπτά αν θέλει να ζήσει ή προτιμά να πεθάνει και επιλέγει τελικά το θάνατο, σαν ορθή και ενσυνείδητη πράξη προσφοράς προς το σύνολο, σαν συμμόρφωση και

συνέπεια στις αρχές και στα ιδεώδη του. Ο Κυριάκος Μάτσης είχε αυτή την προθεσμία ν' αποφασίσει. Του δόθηκε η δυνατότητα της επιλογής. Και σαν νέος που ήταν, είχε κάθε δικαίωμα και κάθε δικαιολογία να θέλει να ζήσει και να χαρεί τη ζωή. Αρνήθηκε να ζήσει. Αρνήθηκε να παραδοθεί και να προδώσει τον πανάριστο εαυτό του. Αρνήθηκε την ατίμωση και την ταπείνωση. Και επέλεξε να πεθάνει, με την αξιοπρέπεια των εκλεκτών της ζωής, με τη δόξα των αντρειωμένων του κόσμου.

Πολλά ο Κυριάκος Μάτσης έγραψε. Πολλά πολλοί για τον Κυριάκο Μάτση είπαν. Ό,τι όμως και αν γράφτηκε κι αν ειπώθηκε, θα μένει πάντα

από τον Κυριάκο Μάτση ένα σοβαρό υπόλοιπο, άπιαστο, ανεξιχνίαστο, απρόσιτο, που θ' αφήνει ασυμπλήρωτη την άμωμη μορφή του και αδύνατη την ηχογράφιση ολόκληρης της ομιλίας της καρδιά του. Κάποιες ώρες του, οι πιο μεγάλες ίσως, κάποιες στιγμές του, οι πιο κρίσιμες ίσως και κάποια βιώματά του, τα πιο συγκλονιστικά ίσως, ανήκουν αποκλειστικά στον ίδιο και θάφτηκαν μαζί του. Αυτό όμως, που δεν θάφτηκε μαζί του και που έμεινε μαζί μας είναι τόσο μεγάλο και τόσο δυνατό, που αρκεί για να στεφανώνει τον ήρωα και για να φωτίζει το δρόμο της ζωής μας.